

Турабаева Л.К.,* Есболаева И.А., Балқыбекова Қ.А.
ф.ғ.к., доцент, М.Әуезов атындағы ОҚМУ, Шымкент, Қазақстан
магистр, М.Әуезов атындағы ОҚМУ, Шымкент, Қазақстан
магистр, М.Әуезов атындағы ОҚМУ, Шымкент, Қазақстан

ТИІМДІ ӘДІС-ТӘСІЛДЕР – САПАЛЫ САБАҚ КЕПІЛІ

Автор корреспондент: turabaeva-l@mail.ru

Түйін: Мақалада білім беру үрдісіне жаңа инновациялық әдіс тәсілдерді енгізу студенттердің білімге деген қызығушылығын арттыратыны туралы айтылған. Оқытуда тиімді әдіс-тәсілдерді пайдалану сабақтың жақсы өтуіне септігін тигізеді деп көрсетілген. Қазіргі білім беру жүйесінде оқытушы шығармашылық ізденіс жұмыстарын көбірек жасауы тиіс екендігі түсіндірілген. Сондай-ақ мақалада мемлекеттік білім стандарты деңгейінде оқу үрдісін ұйымдастыру жаңа педагогикалық технологияны ендіруді міндеттейтіні жайлы айтылады.

Жеке тұлғаны дамытудағы қоғамның рухани және адамгершілік құндылықтарын қалыптастыруда білім беру саласына баса назар аударарлық мәселе екендігі түсіндіріледі. Қазіргі кезде бұрын тәжірибеде болмаған жаңаша оқытудың тиімді тәсілдерін қолданып, жетістікке қол жеткізуге болатыны қарастырылады. Ол үшін сабақта тиімді жаңа әдіс-тәсілдерді көбірек қолдану тұстары атап өтілген.

Кілттік сөздер: білім беру бағдарламасы, оқыту әдістері, интерактивті әдіс-тәсілдер.

Білім беру үдерісі оқу мақсаттарына жетуге және білім алушыдан алынған білім мен дағдыларды кез келген оқу жағдайында тексеруді қажет етеді. Біз өз іс-тәжірибемізде «Сын тұрғысынан ойлау технологиясын» пайдалана отырып, бағалаудың қалыптастырушы түрін енгіздік. «Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлау» бағдарламасының стратегияларын ұтымды пайдалану арқылы білім алушының шығармашылық қабілетін анықтау мен күшейтуде, оқытудың тиімділігі, сапасын арттыруда ерекше маңызды екеніне көз жеткізе аламыз. Бұл бағдарламаның мақсаты – барлық жастағы білім алушыға сыни тұрғыдан қарап, ең керекті пікір, ұйғарым таңдауға, шешім қабылдауға, өзін-өзі бағалауға, бірін-бірі бағалауға үйрету болып табылады. Олардың білім деңгейін көтеруге, шығармашылыққа баулуға, ойларын еркін айтуға жетелеу үшін жұмыс жасау керек. Сын тұрғысынан ойлау сынау емес, шыңдалған, бірін-бірі толықтырған ойлау деп айтсақ болады.

Қазақстан Республикасының білім беру саласындағы бүгінгі басты міндеттерінің бірі – жастарға терең білім беру. Ал, ол үшін негізі жалпы білім беретін оқу орындарында оқыту үрдісін жақсартуға білім саласына жаңа технологияларды енгізу қажет.

Оқу-тәрбие үрдісіне жаңа инновациялық әдіс-тәсілдерді енгізу білім алушының білімге деген қызығушылығын, талпынысын арттырып өз бетімен ізденуге шығармашылық еңбек етуге жол салады. Пәндерді оқытуда тиімді әдіс-тәсілдерді пайдалану мен сабақты қызықты әрі тиімді өткізу педагогтың шеберлігіне байланысты. Ол бүгінгі білім беру кеңістігіндегі ауадай қажет жаңару оқытушының қажымас ізденімпаздығы мен шығармашылық жемісімен келетіні белгілі. Сол себепті де әрбір білім алушының қабілетіне қарай білім беруді, оны дербестікке, ізденімпаздыққа, шығармашылыққа тәрбиелеуді жүзеге асыратын жаңартылған педагогикалық технологияны меңгеру әрбір ұстаз үшін маңызды.

Білім беруге заман талабы тұрғысынан, жеке тұлғаны дамыту тұрғысынан қоғамның рухани және адамгершілік құндылықтарын қалыптастыра отырып білім саласында көңіл бөлетін жайттардың бірі. Білім алушының сабаққа деген ынтасы мен қызығушылығын тудыру үшін оқытушының өзі бірнеше әдіс-тәсілдерді жіті меңгеруі

керек. Әсіресе, сабақ барысында ойын технологиясын қолданудың өз ерекшеліктері бар. Мысалыға алар болсақ, «Ойлан, тап» ойыны өте тиімді тәсіл. Сурет арқылы мәтін бөліктерін шашып, одан кейін оны қайтадан тез жинату керек. Бұл жерден білім алушының жүйріктігі мен ойлау қабілетін дамыту жұмыстарының жүргізілетінін байқауға болады.

«SVOT» әдісі бұл білім алушының өзін және өзге топты бағалауына өте тиімді әдіс деп айта аламыз. Мысалы тақырыпқа сай мәтін арқылы кейіпкерлерге мінездеме беру, олардың мінез-құлық ерекшеліктерін ажырата білу, бойындағы адамгершілік қасиеттерді байқау, бағалау, т.б. арқылы оларды тани алады. Келесі ойын түрі «Тобыңменмен сырлас» ойынында өз ойларын анық, дәл, нақты жеткізе алады. Себебі, жанындағы адамға сұрақ қою арқылы түрлі жауаптар алуға болады. Осылай жанындағы адаммен пікірлесе отырып, көптеген мәліметтер алады. Келесі «Сұраққа жылдам жауап бер» тапсырмасы бойынша бірнеше қарапайым сұрақтар беру керек. Олардың сұраққа қаншалықты нақты, дәл жауап бергендері өздерінің жауаптары арқылы қандай баға алғандарын көрсетеді.

«Сюжеттік кесте» бойынша сұрақ-жауап әдісімен мәтінді қаншалықты меңгергендері мен сөйлем құрастыруын бақылай аламыз. «Сұрақты тауып ал» деген тәсіл арқылы бірнеше сөйлемдер құрастырудың нәтижесінде бір ғана сұрақтың жауабы болады.

«Сұқбат алу» әдісінде екі адам белгілі бір тақырып жайында сұқбат құрады. Ал үшінші адам сол естігендерін әңгімелеп айтып береді. «Ақпаратпен бөлісу» тәсілін сабақтың соңында қолданған тиімді. Себебі сабақты қорытындылаған кезде тақырыпқа сәйкес сөздер тізбегін жүйеге келтіру тапсырылады. Қалған ақпаратты толықтыру үшін топтағы адамдардың көмегі арқылы табады.

«Проблема айқындау», «Проблема шешу», «Проблема шешімін қолдану», «Ой қозғау». Осындағы «Проблема айқындау» кезеңінде білім алушылар сабақ мазмұнын өздерінің бұрынғы білімдерімен салыстырып, байланыстырады. Оқытушының бұл кезеңдегі басты мақсаты – білім алушыларды жаңа білім қабылдауға және игеруге белсендіру. Бұл тұста тәсілін қолдану орынды болмақ. Өйткені бұл тәсіл бойынша белгілі бір ақпарат туралы кіріспе сұрақтары қамтылып, оқушылар өз ойларын еркін, еш құманданбай жеткізеді. Жаңа сабақта игерілетін білім жөнінде түсінік қалыптастырады.

Атақты Джером Брунер «Білім беру үдерісі» (1960) атты еңбегінде адамның танымдық қабілеті шартты түрде бөлінген үш сатыдан тұрады деп тұжырымдайды:

- белсенді (жұмыс үдерісінде білім алу);
- бейнелік (суреттер мен бейнелердің көмегімен білім алу);
- таңбалық (сөздер мен сандардың көмегімен білім алу).

Қазақ тілін оқыту барысында мынадай талаптар орын алуы қажет: 1) қазақ тілін күнделікті өмірде еркін қолдану; 2) еркін сөйлеу үшін сөз байлығын арттыру 3) әртүрлі жағдаятта тілді қолдана білу; 4) өмір талабына сай енгізіліп жатқан өзгерістерді қорқынышсыз қабылдау.

Оқу үдерісінде жүйелі жүргізілетін сөздік жұмысы, әңгіме оқу, мәтінмен жұмыс жасау, постерлермен жұмыс істеу, өлеңдер жаттау, жағдаяттық тілдесімге түсу, сахналық қойылым дайындау, белсенді әдістерді қолдану барысында, білім алушылардың сөздік қоры жетіледі.

Бұдан мынадай қорытындылар шығаруға болады. Әдіс-тәсілдерді меңгеру мен оларды сабақта тиімді қолданудың қаншалықты ұтымды тұстары бар екенін мынадан көруге болады:

1. Түрлі әдіс-тәсілдер білім алушыны шығармашылық тұлға ретінде қалыптастырады.
2. Тақырыпқа қызығушылығы пайда болады.
3. Шығармашылық қызығушылығы арта түседі.
4. Білім алушының ой-өрісін кеңейтеді.
5. Тақырыпты талдауға пікірталас пайда болады.
6. Мәтіндегі өзекті мәселеге білім алушының көзқарасы анықталады.

7. Шынайы өмірмен салыстырмалы түрде анықтай алады.
8. Топта жұмыс жасалады.
9. Мәтін бойынша жеке кейіпкерлерді, олардың іс-әрекеттерін зерттей алады.
10. Жеке кейіпкерді талдау барысында, өзге де кейіпкерлердің бейнесін тани түседі.
11. Ой қорытып, өз ойларын жазады.

Жаңартылған білім беру бағдарламасы мен бағалау жүйесін енгізу аталған міндеттерді шешу үшін қабылданған шаралардың бірі болып табылады. Осы жаңа білім беру бағдарламасының да өзіндік ерекшеліктері бар. Бұл білім алушылардың оқылым, жазылым, айтылым, тыңдалым арқылы сөйлеу дағдылары бойынша проблемаларды шешу, ғылыми-зерттеу жүргізу және анықтамалық материалдарды зерделеумен байланысты дағдыларын дамытуға көмектеседі.

Оқу пәндері арасында байланыс орнату білім беру бағдарламасының аясын кеңейтіп, теңестіреді, тереңірек білім алуға мүмкіндік береді, көптеген дағдыларды қалыптастырады, түсінік пен дағдыларды дамытуға көмектесе алады, оқудың анағұрлым саналы меңгерілуіне көмектеседі, оқуға деген уәжді арттыра алады.

Топтық жұмыс барысында оқытушы әрбір топтағы білім алушылардың талқылауын тыңдайды және бақылайды: кейбір білім алушылар бағалау критерийлеріне сәйкес оқу мақсатына жеткендігін жылдам көрсете алады.

Электронды оқулықтар мен электрондық кітаптар және жаңа технологияларды пайдалану белсенді оқудың қызықты тәсілдеріне жатады. Бұл білім алушының уәжін арттыра және зерттеу жүргізу, қарым-қатынас жасау, ынтымақтастық орнату және тапсырмаларды тиімді іске асыру үшін қолданылады. Білім алушылардың ақпарат іздеп, өз тәсілдерін табуына мүмкіндік бере отырып, олардың өз үлесін қосуына септігін тигізеді, өз бетінше білім алуға мүмкіндік беретін тәсілдердің бірі болып табылады.

Сондықтан да оқытушы белсенді әрекет ете отырып, білім алушылардың танымдық қабілетін дамытып, ғылым негіздерін игеруге, белгілі бір білімдердің, дағдылар мен іскерліктерін қалыптастырып, еңбек және кәсіби дағдыларын дамытуда еңбек етуі тиіс.

Қазіргі ғылым мен техниканың дамыған кезінде оқу-білімнің, соның ішінде біздің болашағымыз бүгінгі білім алушының білімі мен тәрбиесі маңызды мәселе.

Қазіргі өркениетке жеткізетін құрал тек қана – білім. Яғни, ертеңгі күннің бүгінгіден нұрлы болуына ықпал етіп, адам баласын алға жетелер құдіретті күштің бірі білім болса, оның дінгегінің мықты да сапалы болуы үшін жас ұрпаққа заманауи білім мен тәрбие беру – қазіргі кезеңнің өзекті мәселесіне айналғаны ақиқат.

Жаңа әдіс-тәсілдерді сабақта қолдану барысында күтілетін нәтижелер білім алушылардың қалай оқу керектігін үйреніп, олардың өздігінен оқып түйінді мәселелерді іріктеп алуы, өзіне деген сенімділігінің қалыптасуы, еркін, өзіндік дәлел-уәждерін жеткізе білуі, оқуға деген қызығушылығының артуы, ынталы, сұрақ қойып, сұрақтарға жауап бере алуы, сыни пікір-көзқарастары жүйелі дамыған, сандық технологияларда құзырлылық танытатын, ақпаратты қабылдап қолдануға, саралап, даралауға, жүйелеуге дағдылануы қамтамасыз ету.

Үздіксіз білім берудегі жаңа тәсілдер оқыту әдістерін өзгертудегі жаңа бастама, бұл сындарлы оқыту теориясының негіздерін қамтыған. Бұл теория білім алушылардың ойлануын дамытуда олардың бұрынғы алған білімдері мен жаңа немесе аудиториядағы түрлі дерек көздерінен, оқытушыдан, оқулықтан және достарынан алған білімдерімен өзара әрекеттесуі жағдайында жүзеге асады деген тұжырымға негізделген.

Әрбір ұстаз әр баланың талабын оның ішкі жан дүниесін жүрегінен ұға алу керек. Жаңа формация мұғалімі – бұл пәндік білім жүйесінің, іскерлік пен дағдының, кез келген ғылыми білім сапасын меңгерген маман ғана емес, оқыту технологиясының жүйесімен, білім алушылардың өмірге дағдыландыру құзырлығын айқындау бағытындағы әдіс-тәсілдерімен қаруланған тұлға. Ал білім алушы ізденуші, білімді өз бетімен меңгеріп, тақырыптың мақсатына өзі жетуі керек. Оқудағы жаңа тәсілдер оларға оқуды өз бетінше жалғастыруға қажет білімді жинау жауапкершілігін түсінуге, оны өз мойнына қалай алуға

болатынын көрсетуге көмектеседі.

Әдебиеттер тізімі

1. Әлімов А. Оқытудағы интербелсенді әдіс-тәсілдер. Алматы: Ана тілі. 2014, 137б.
2. Джером Брунер. Білім беру үдерісі. Москва. Просвещение, 1960, 167с.
3. Жантелова К. Қазақ тілін ақпараттық технологиялар жүйесімен үйрету // Қазақстан мектебі, Алматы, 2013, №3. Б.20-21.
4. Нұрмағамбетова Ә.М. Ақпараттық-коммуникативтік технологияны оқу үрдісінде пайдалану // Педагогикалық альманах, Алматы, 2010. №3-4.Б. 63-64.
5. Оқыту мен оқудың белсенді әдістері. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, Астана. 2015, 128б.

Аннотация: В статье говорится о том, что внедрение новых инновационных подходов в образовательный процесс повышает интерес студентов к знаниям. Использование эффективных методов и приемов в обучении позволяет лучше проводить занятия. В современной системе образования преподаватель должен сделать больше творческих поисковых работ. В статье также говорится о том, что организация учебного процесса на уровне государственных образовательных стандартов обязывает внедрять новые педагогические технологии.

При формировании духовных и нравственных ценностей общества в развитии личности следует учитывать, что в области образования уделяется особое внимание. В настоящее время рассматривается возможность достижения успеха, применяя эффективные методы обучения, которые раньше не были на практике. Для этого на занятии были отмечены наиболее эффективные методы и приемы.

Abstract: The article notes that the introduction of new innovative approaches to the educational process increases students' interest in knowledge. The use of effective methods and techniques in training allows you to better conduct classes. In the modern education system, the Teacher should be more engaged in creative search works. The article also states that the organization of the educational process at the level of state educational standards obliges to introduce new pedagogical technologies.

In the formation of spiritual and moral values of society in the development of the individual should take into account that in the field of education is given special attention. Currently, the possibility of success is being considered, using effective teaching methods that were not previously in practice. To do this, the most effective methods and techniques were noted at the lesson